

Úvod do biologie

1.r. PŘ 1/0/0

Vztahy organismů a prostředí

Doc. RNDr. B. Rychnovský, CSc.
Kat. biologie PdF MU

Život – otevřený systém.

Soustavná mnohačetná výměna s okolím (informační, energetická ↔ látková) – podstata a nezbytnost

Organismus – kromě vztahu k **abiotickým faktorům** (fyzikální a chemické) **interakce biotické:**

a) mezi příslušníky téhož druhu

b) vztahy k organismům ve stejném prostoru (rozdílnost pojetí – v maximu celá planeta)

Každý organismus – autonomní celek na určité úrovni – jako takový realizuje pouze některé. Přitom každý za stejných podmínek ne vždy stejné.

Které?

Za jakých okolností?

V jakém rozsahu a intenzitě?

Za jakou cenu, jaké náklady?

Ekologie - samostatný předmět

studia Učitelství přírodopisu pro 2. stupeň ZŠ

Poznatky o struktuře vztahů uvnitř přírody (mezi organismy)

o faktorech (mezi organismy a prostředím)

Další definice ekologie

Základní pojmy – viz Environmentální vzdělávání SZ7BP_BiEV

Rozšiřující pojmy – viz Základní ekologicko-environmentální slovníček
pro Úvod do Bi

Cíl: sjednocení úrovně znalostí, posílit ekologický přístup – chápání souvislostí na základě ekologických vztahů s využitím v dalších předmětech

Na základě výše zmíněných vztahů preference určitých, tedy i prostorových, tj. proč žijí právě zde (jinde)

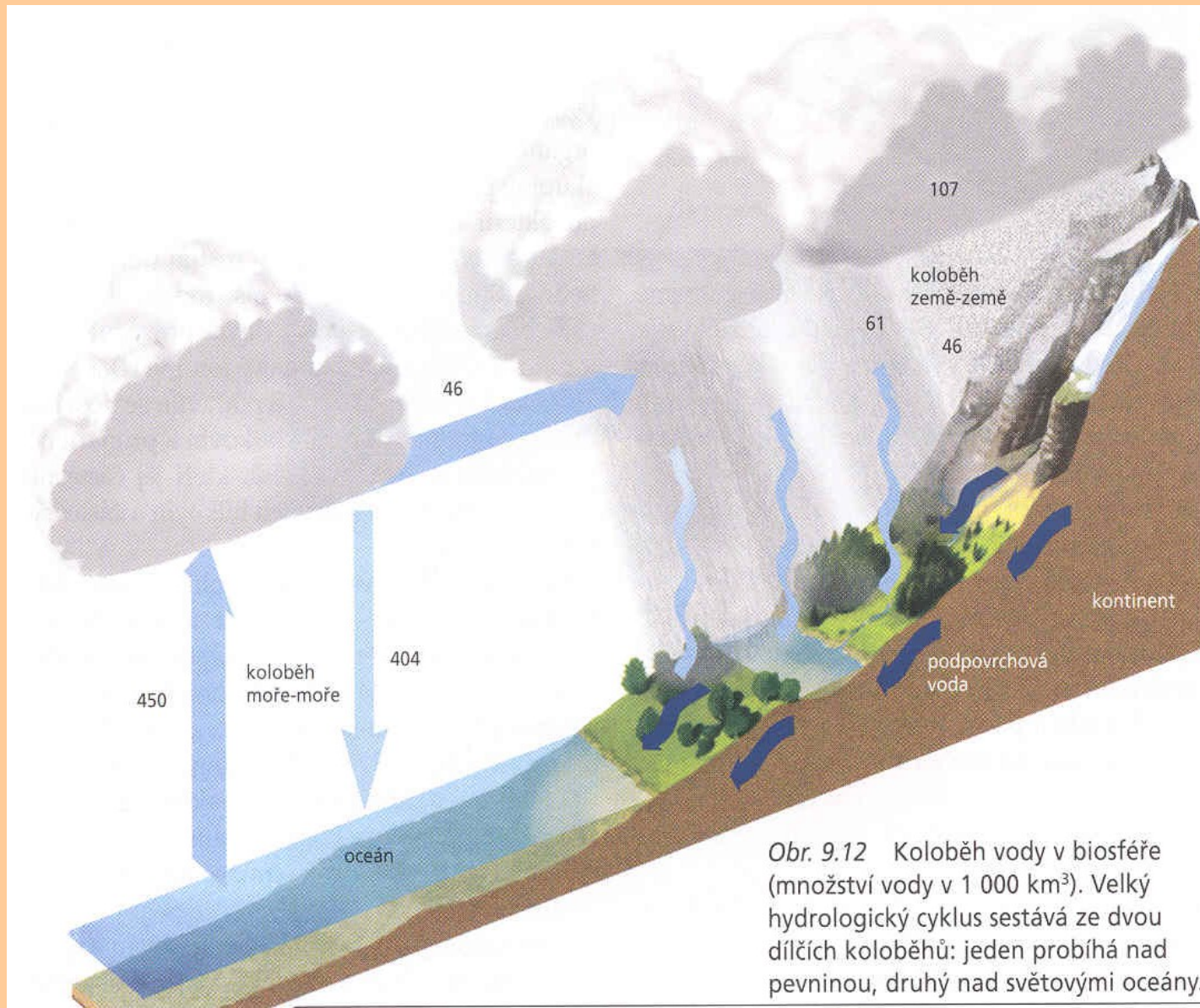
Biogeografie

Úzce odráží faktory ekologické i evoluční

Koloběhy látek

- makrobiogenů

- vody

Obr. 9.12 Koloběh vody v biosféře (množství vody v 1 000 km³). Velký hydrologický cyklus sestává ze dvou dílčích koloběhů: jeden probíhá nad pevninou, druhý nad světovými oceány.

Základní typy prostředí – biocykly

Mořský

Sladkovodní

Suchozemský

Biochory (horizontální stratifikace)

vodní mořské: litorál, pelagiál, batyál,

sladkovodní : tekoucí a stojaté vody

suchozemský: arboreál (les)

eremiál (suché teplé bezlesí)

oreotundrál (studené bezlesí –

oreál – vysokohorské

tundrál – subarktické)

V nich biomy, čili ekosystémové typy

Zonální biomy (zonobiomy) odpovídají makroklimatu.

Azonální biomy - vlivy zvláštností

Pedobiomy – podle zvláštností půdy

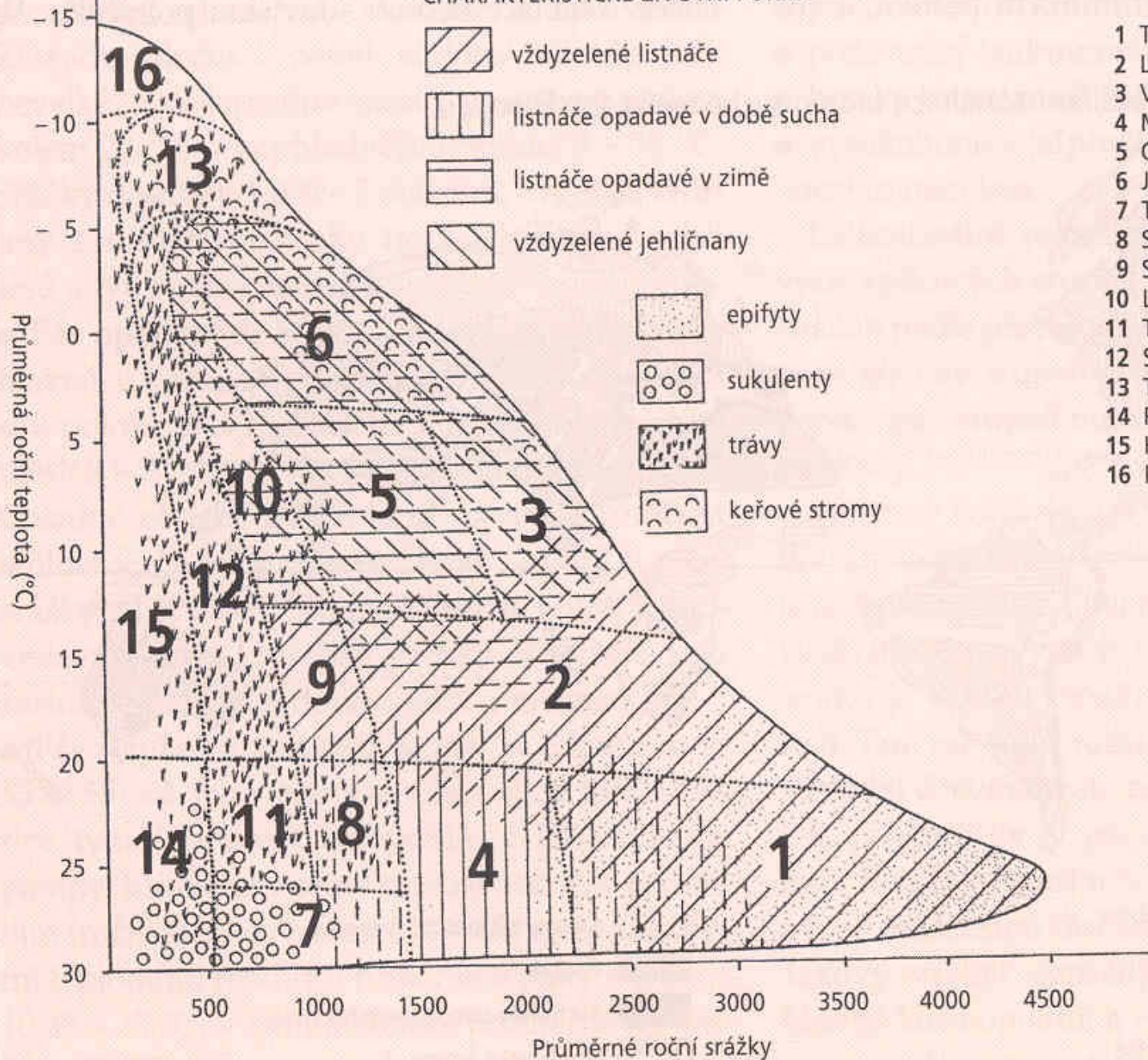
Orobiomy – ovlivněné nadmořskou výškou

ZÁKLADNÍ TYPY BIOMŮ SUCHOZEMSKÉHO BIOCYKLU

CHARAKTERISTICKÉ ŽIVOTNÍ FORMY

- vždyzelené listnáče
- listnáče opadavé v době sucha
- listnáče opadavé v zimě
- vždyzelené jehličnany
- epifyty
- sukulenty
- trávy
- keřové stromy

- 1 Tropické deštné lesy
- 2 Lesy vlhkých subtropů
- 3 Vlhké lesy mírného pásma
- 4 Monzúnové opadavé lesy
- 5 Opadavé lesy mírného pásma
- 6 Jehličnaté lesy mírného pásma
- 7 Tropické trnité sucholesy
- 8 Savany
- 9 Sucholesy středoziemního typu
- 10 Lesostepi
- 11 Travnaté polopouště
- 12 Stepi mírného pásma
- 13 Tundry
- 14 Písečné pouště
- 15 Hlinité pouště
- 16 Mrazové pustiny

Pás tropických deštných lesů

Pás tropických poloopadavých a opadavých lesů

Pás savan

Pás pouští a polopouští

Pás tvrdolistých lesů

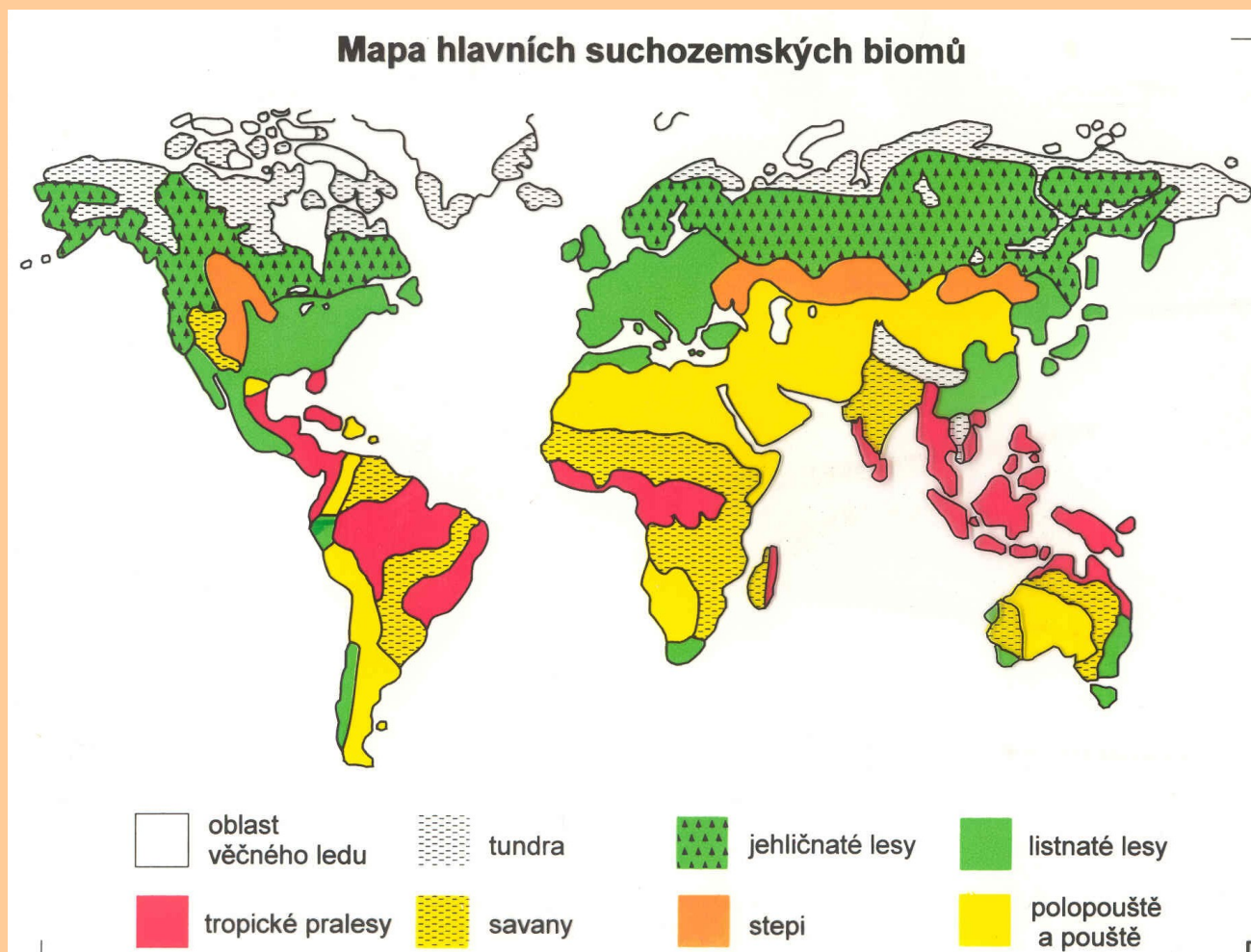
Pás lesů s vlhkým
mezotermním klimatem

Pás opadavých
listnatých lesů

Pás stepí

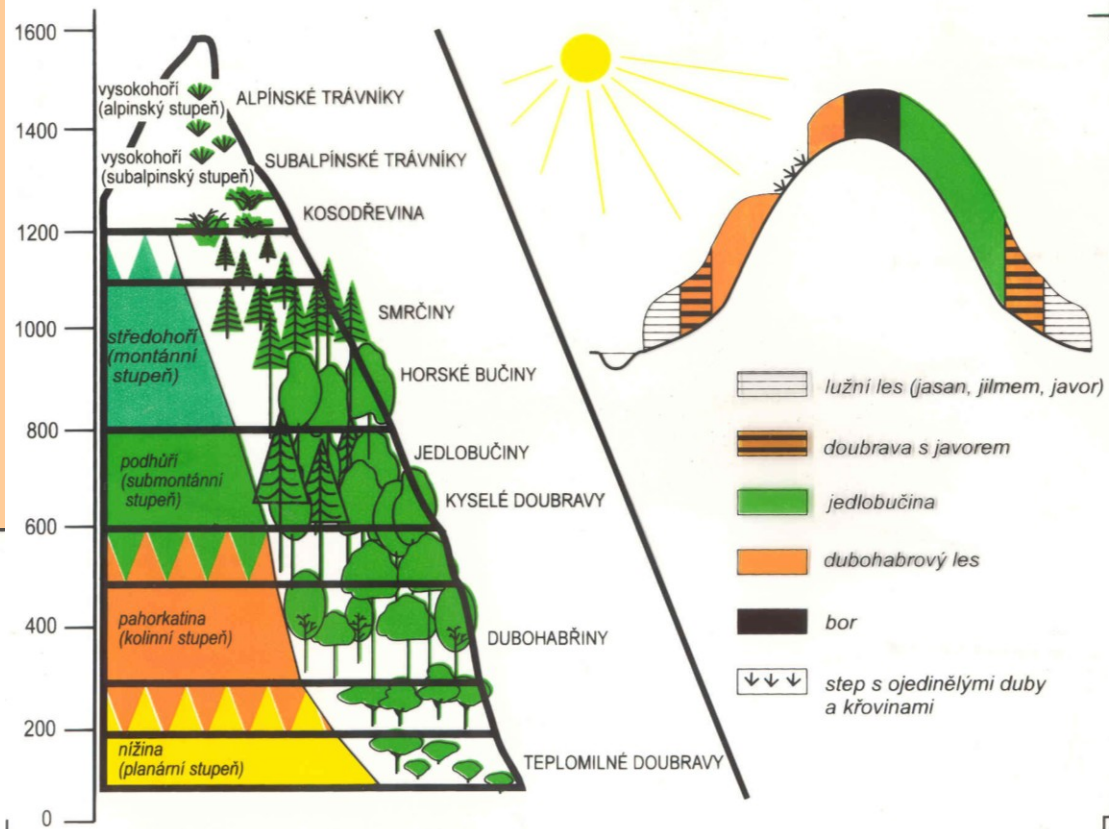
Pás boreálních
jehličnatých lesů (tajga)

Pás tundry

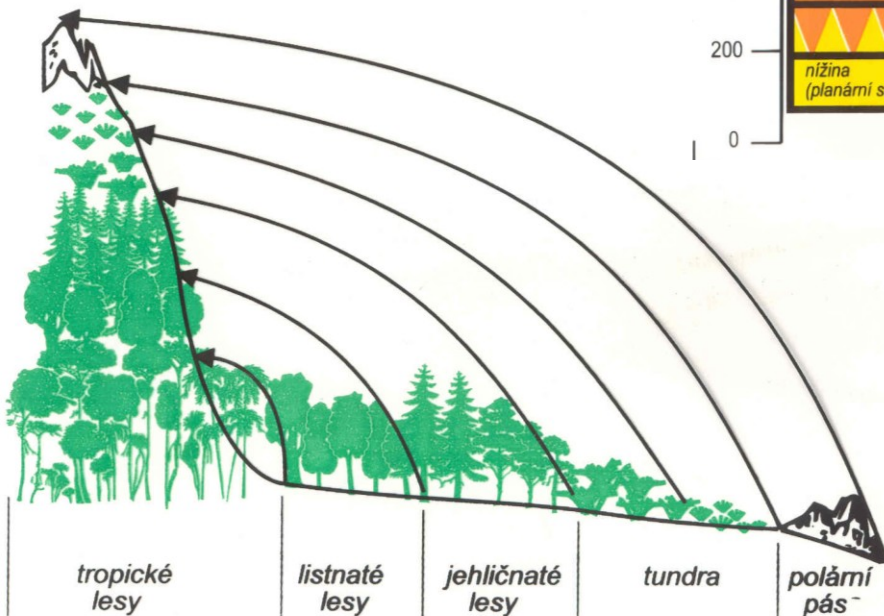

Azonální orobiomy střední Evropy

VEGETAČNÍ STUPNĚ

VEGETAČNÍ PÁSY

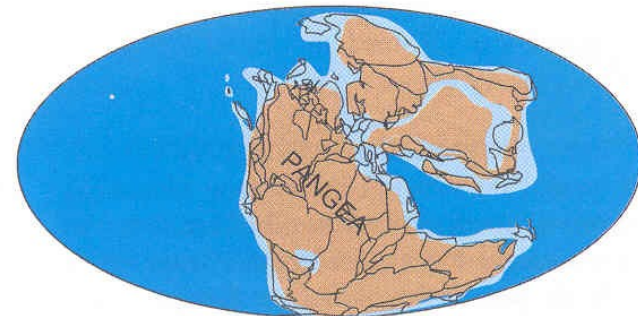
Azonální orobiomy Země

Změny zemského povrchu – teorie kontinentálního driftu Wegener – zač. 20. stol.)

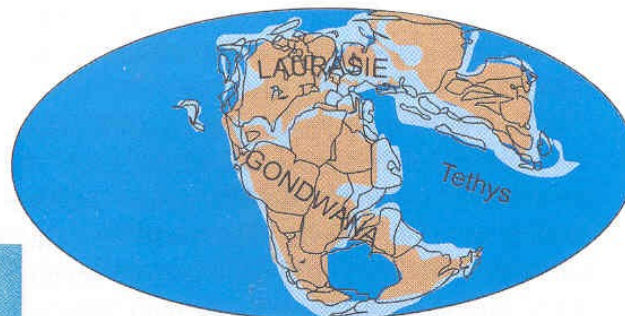
Jedním z paleontologických důkazů někdejšího spojení dnešních kontinentů v jediný celek je permská kapradosemenná rostlina *Glossopteris*.

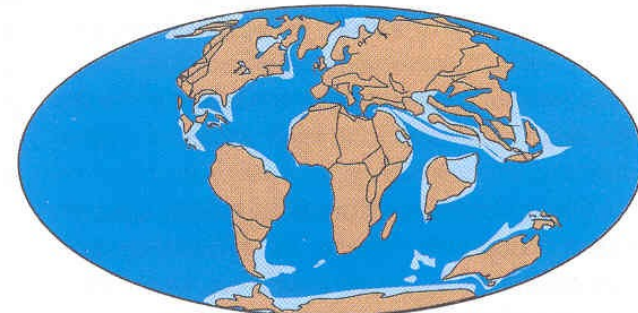
Obr. 9.24 Kontinentální drift. Základní momenty změny pozice kontinentů v průběhu druhohor a třetihor.

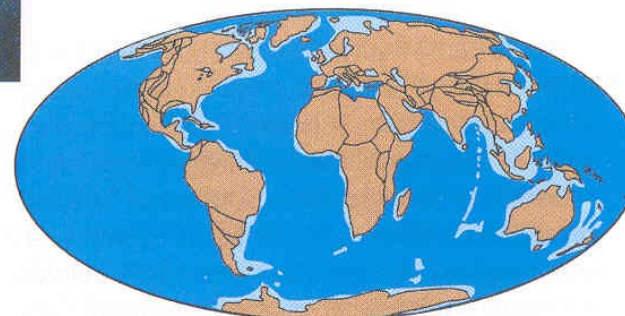
TRIAS
(240 mil. let)

JURA
(160 mil. let)

PALEOCÉN
(60 mil. let)

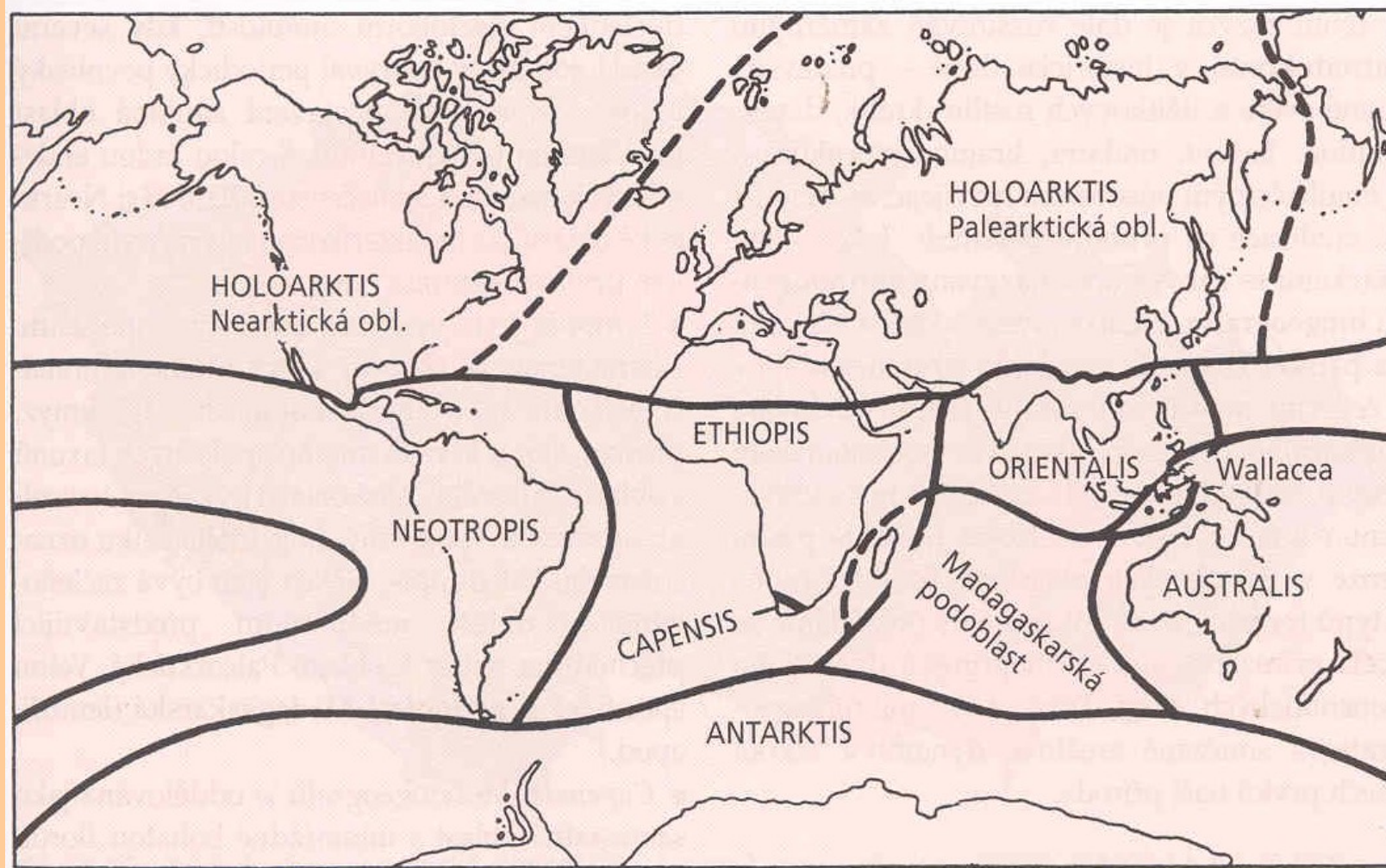
Dnešek

Rozlehlost areálu →

těsné sousedství

Biogeografické oblasti Země

Zoogeografické oblasti

Říše: Holarktis

Nearktis 21 mil.km²

Mimotropická Severní Amerika
4 podoblasti

Palearktis 52 mil.km²

Eurasie a Severní Afrika
4 podoblasti (1 přech.úz.)

TUNDRA nízké porosty lišejníků až keřů

Sob, lumíci, polár. zajíc, polár. liška, medvěd led., lasička, sovice

JEHLIČ. LES - **TAJGA** bor., smrk, jedle

jelenec, urzon

los, rys, rosomák, rejsci, datli, tetřívka

3 typy

bizon, vidloroh, psoun
chřestýši, kur preriový

STEP travní porosty

jezevec, liška, kojot

sajga, čiru, dzeren, osel
kůň, velbloud, křeček, frček

OPAD. LISTN. LES dub, buk, lípa, javor

Čipmank, jelenec, lesňáčci

krtci, rejsci, veverky, mýval, medvěd, liška

srnec, burunduk

chapparal

TVRDOLISTÝ LES, KŘOVINY

macchie

spíše přechodová společenstva

saguaro, juka

zajíc preriový, ještěrky, hadi

POUŠŤ, POLO-

králíci

pelyňky, saxauly, tamaryšky

ježek, křeček, hraboš, orel, káně, sova

Říše: Paleotropis

Orientální obl. 8 mil.km²

Indomalajská
3 podobl. (1 přechod.úz.)

radiace obratlovců, nyní málo typických,
blízká etiopské

Etiopská obl. 24 mil.km²

Africká
2 podobl.

TROPICKÝ LES

bambus, konopí, týk, fíkovník, tomely

zederachovité a luštinaté, liány a orchideje

dikobraz, medvěd pyskatý a m. malajský,
antilopy, jeleni, bažanti, ještěrky a hadi

vyšší (orang.,gibon, langur, makak),
nižší (tana, lori) primáti, nosorožci, tygr

gorila, šimpanz, gueréza, kočkodan,
tapír, prales. slon, okapi, hrošík,
antilopa trpasličí

TRAVNÍ POROSTY

SAVANY

travnatá spol. se stromy (akácie, baobab, pryšce) přežvýkaví kopytníci (buvolci, pakoně, antil. losí, zebry aj.), pštros, nosorožci, lev, gepard, pes hyen., prase bradavič., žirafy, rypoši, zlatokrt

POUŠŤ, POLO-

ojediné trsy trav a keřů, oázy s welwitschií, sukulentními pryšci a hlíznatými rostlinami gazela skákavá, dikobraz, tarbík, damani, tenrek, ještěrky

Říše: **Neogea**

Neotropická obl.

Jihoamerická 21 mil.km²

4 podoblastí (2 přech. úz.,.)
endemické: 1/3 ptačích čel.,
dvojích čel. vačnatců a opic, 11 čel.
je hlodavců a 6 čel. netopýrů

Říše: **Notogea**

Australská obl.

Australasie 9 mil.km²

5 podoblastí (2 přech. úz.)
endem.: podtř. Vejcorodí, 6 čel.
dvojích vačnatců. Z 364 druhů savců
60% (214) placentálů. Výrazný
rozvoj nestěhovavých ptáků.

TROPICKÝ LES

epifyty

malpy, kosmani, mravenečníci
paka, aguti, ocelot, vačice, kolibříci

blahovičníky

kuskusové, klokan stromový, nosál,
koala, ptakopysk, kasuár, lyrochvost

TRAVNÍ POROSTY

PAMPY

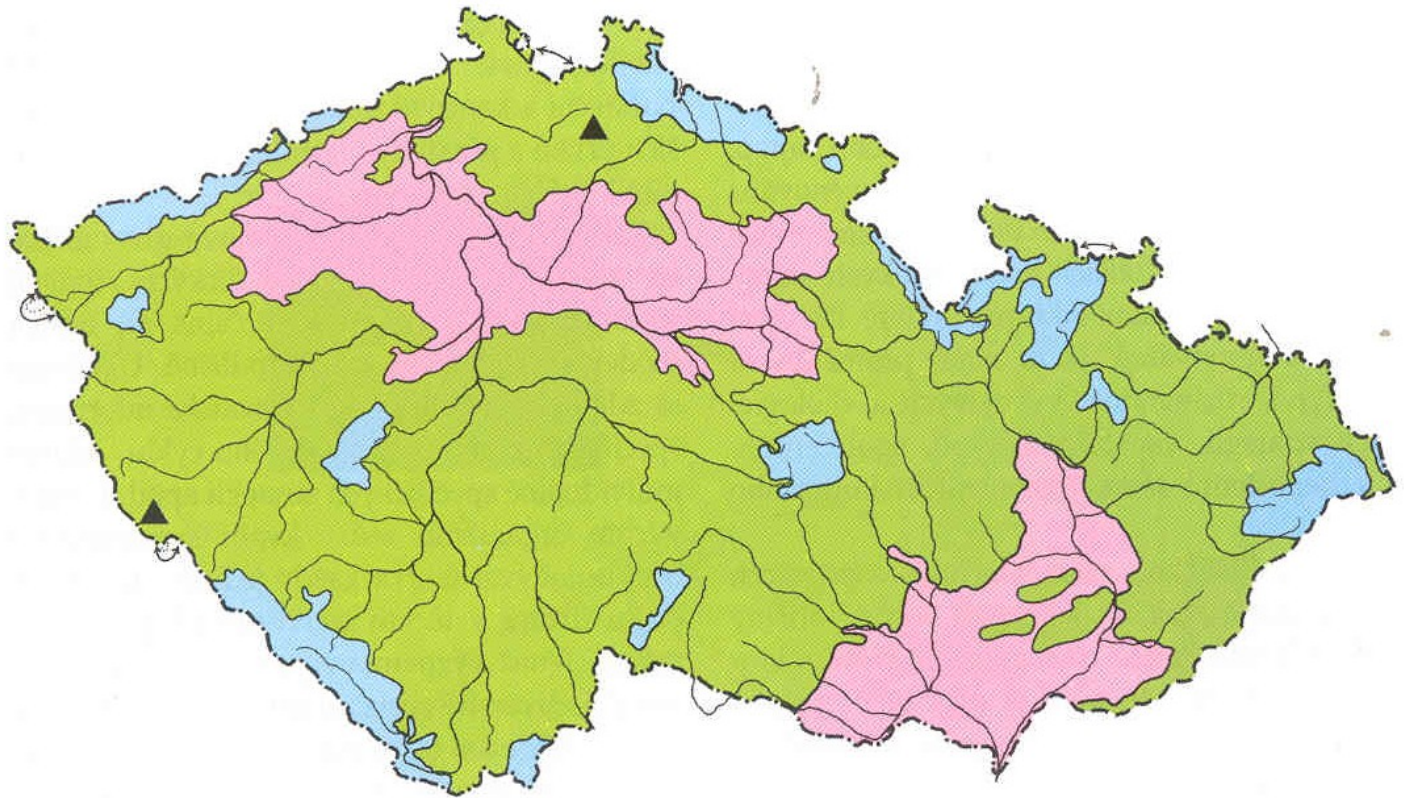
guanako, nandu, jelenec, mara

SAVANY

klokan rudý, bandikuti, emu, kakadu

POUŠŤ, POLO-

Biogeografie ČR

Obr. 9.26 Základní biogeografické členění ČR – červeně: termofytikum, zeleně: mezofytikum, modře – oreofytikum.